

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ*

STRATEGIES FOR BUDDHISM PROPAGATION OF OVERSEAS

DHAMMADUTA BHIKKHUS

พระมหาสุเทพ สุวตโน (เหลาทอง)

Phramaha Suthep Suwathano (Loathong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: Sutupu@live.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ และ 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จำนวน 10 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

กลยุทธ์หลักซึ่งพระพุทธเจ้าใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงเริ่มต้นประกาศพระพุทธศาสนา คือ เจาะจงกลุ่มเป้าหมายจากชนชั้นนำและชนชั้นปกครอง เพื่อจูงใจและดึงดูดให้ชาวเมืองจำนวนมากสนใจพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ เป็นไปตามหลักอรรถ 3 ประการ คือ 1) ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้ 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า และ 3) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง ส่วนกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ วิเคราะห์จากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาบูรณาการเป็นกลยุทธ์ 2 ระดับ คือ กลยุทธ์ระดับหน่วยงานและกลยุทธ์ระดับ

---

* Received 27 April 2019; Revised 17 May 2019; Accepted 17 May 2019.

บุคคล กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน ได้แก่ 1) กำหนดเป้าหมายหลักและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง 2) จัดทำฐานข้อมูลของวัดในต่างประเทศและพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่เป็นปัจจุบัน 3) สร้างฐานข้อมูลกลางในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของประเทศต่าง ๆ 4) จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสองภาษา เช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หรือภาษาบาลีและภาษาอังกฤษ และกลยุทธ์ระดับบุคคลหรือกลยุทธ์สำหรับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้แก่ 1) รู้เขารู้เรา ด้วยการวิเคราะห์ตนเอง ประเทศที่จะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา และแนวโน้มการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต และ 2) พัฒนาตนเองด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา ทั้งปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ โดยเฉพาะด้านการสอนกรรมฐาน ด้านจริยวัตร และด้านภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่น

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พระธรรมทูตสายต่างประเทศ

Abstract

This research entitled “Strategies for Buddhism Propagation of Overseas Dhammaduta Bhikkhus”, has three objectives: 1) to study Buddhism Propagation in Theravada Buddhism, 2) to study the Buddhism propagation of overseas dhammaduta bhikkhus and 3) to present strategies for Buddhism propagation of overseas dhammaduta bhikkhus.

The results of the research found that:

The primary strategy that the Buddha chose to propagate Buddhism at the beginning of the religious announcement was to specify the target group from the elite and the ruling class to motivate and attract a large numbers of people interested in Buddhism. The Buddhism propagation of overseas dhammaduta bhikkhus is based on the 3 advantages that is temporal welfare, spiritual welfare, and the final goal (nibbana). The strategies for propagating Buddhism of the overseas dhammaduta bhikkhus integratedly made by analyzing strengths, weaknesses, opportunities and threats, problems and obstacles encountered

when propagation and the information from the interview are two levels that is unit strategies and individual strategies. Unit strategies are 1) to set the main goals and guidelines for propagating Buddhism clearly and with publicity, 2) to create database of foreign temples and the number of overseas dhammaduta bhikkhus, 3) to develop dhamma into two languages; Thai-English or Pali-English, and 4) to create a central agency to gather information about various countries to be used as a source of research for the overseas dhammaduta bhikkhus. Individual strategies or overseas dhammaduta bhikkhus strategies are 1) knowing oneself and other by analyzing, the targeted country, and trends in propagating Buddhism in the future and 2) self-development by learning the good law which is the true doctrines of study, the true doctrines of practice, and the true doctrines of penetration; especial in meditation, the good manner, and english and dialect languages.

Keywords: strategies, Buddhism propagation, overseas dhammaduta bhikkhus

บทนำ

การประกาศพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในฐานะพระศาสดาและพระธรรมทูตองค์แรก เริ่มขึ้นหลังจากพระพุทธองค์ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และทรงเสวยวิมุตติสุขเป็นเวลา 49 วัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทำให้มีพระสาวกผู้เป็นพระอรหันต์และพระธรรมทูตชุดแรกขึ้น พระพุทธองค์ได้ส่งพระสาวกเหล่านั้นไปประกาศพระธรรมในทิศต่าง ๆ โดยตรัสว่า “พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ช่วยให้การประกาศพระศาสนาขยายกว้างไกลไปยังเมืองต่าง ๆ ทั่วดินแดนชมพูทวีป หลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน อีก 200 กว่าปีถัดมา พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ผู้ปกครองอินเดียได้ส่งพระธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศานานอกชมพูทวีป เช่น เอเชียตะวันตก แอฟริกาเหนือ สุวรรณภูมิ ศรีลังกา ซึ่งพระธรรมทูตที่จาริกออกไปประกาศ

พระพุทธศาสนาออกดินแดนต้นกำเนิดได้เผยแผ่มาถึงประเทศไทยและพระพุทธศาสนาสามารถประดิษฐานได้อย่างมั่นคงในประเทศไทยมากกว่า 700 ปี

จากหลักฐาน พบว่า การเดินทางไปต่างประเทศของพระสงฆ์ไทย เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และชัดเจนขึ้นในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เริ่มมีการสร้างวัดไทยในกลุ่มประเทศตะวันตก การเดินทางไปต่างประเทศของพระสงฆ์ไทยเกิดจากการอาราธนาของคนไทยที่เดินทางไปทำงานในประเทศนั้น ๆ และในที่สุดมีดำริในการจัดตั้งวัดขึ้นมาในประเทศนั้น ๆ หรือเกิดจากรัฐบาลหรือหน่วยงานของประเทศนั้น ๆ ขอให้รัฐบาลส่งพระภิกษุสงฆ์เดินทางไปเข้าร่วมการสัมมนา การบรรยาย การไปฟื้นฟูกิจการพระพุทธศาสนา หรือประกอบศาสนกิจทางพระพุทธศาสนา ทำให้มีพระภิกษุสงฆ์ไทยต้องเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจและประจำอยู่ในวัดไทยในประเทศต่าง ๆ จำนวนมาก เรียกพระภิกษุสงฆ์ซึ่งจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ในชื่อเฉพาะว่า พระธรรมทูตสายต่างประเทศ (สง่า พิมพ์พงษ์, 2551)

จากการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ พระธรรมทูตรุ่นบุกเบิกต้องประสบปัญหาและอุปสรรค ตั้งแต่การสร้างวัด ทั้งเรื่องงบประมาณในการก่อสร้าง กฎหมายการก่อสร้างวัดในประเทศนั้น ๆ กฎหมายการครอบครองสิ่งก่อสร้างที่ต้องอยู่ในรูปของสมาคมหรือมูลนิธิ แม้เมื่อสร้างวัดเรียบร้อยแล้ว ยังคงประสบปัญหาเรื่องงบประมาณในการบำรุงรักษา การบริหารกิจการของวัด วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิตของชนท้องถิ่น จนพระธรรมทูตรุ่นต่อมาก็ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องหลายประการ เพราะสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากประเทศไทย โดยเฉพาะประเทศแถบยุโรป อเมริกาและโอเชียเนีย พระธรรมทูตต้องประสบปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นการห้ามบิดนบาท หรือกฎระเบียบต่าง ๆ ในแต่ละประเทศ หรือปัญหาจากตัวของพระธรรมทูต เช่น เป้าหมายในการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ไม่ชัดเจน กลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่คือใครระหว่างคนไทยหรือคนท้องถิ่น ความสามารถด้านการสื่อสารโดยใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาอังกฤษ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศที่ไปปฏิบัติศาสนกิจ เป็นต้น เพราะแม้จะมีงานวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์ที่หลากหลายแต่ปัญหาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และผู้วิจัยยังไม่พบการนำเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรม

ทูตสายต่างประเทศในภาพรวม จึงเป็นมูลเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศมีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้นอย่างไรบ้าง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และบูรณาการแนวคิดเพื่อนำเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารระดับปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา

2. ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารระดับทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา วารสาร วิทยานิพนธ์และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางเว็บไซต์ (อินเทอร์เน็ต) สรุปรายงานการประชุม คำบรรยายของวิทยากรในโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จำนวน 10 รูป/คน ดังนี้

2.1 พระเทพสุวรรณเมธี, ดร. (พระเทพสุวรรณเมธี ดร. เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม รongเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร, 2562)

2.2 พระราชสิทธิมนี วิ, ดร. (พระราชสิทธิมนี วิ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562)

2.3 พระกิตติโสภณวิเทศ (พระกิตติโสภณวิเทศ (เศรษฐกิจ สมานิต) ประธานสหภาพพระธรรมทูตไทยในโอเชียเนีย, 2562)

- 2.4 พระโสภณวชิราภรณ์ (พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) รองอธิการบดีฝ่าย
กิจการต่างประเทศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562)
- 2.5 พระวิมลศาสนวิเทศ (พระวิมลศาสนวิเทศ (สำรวจ กมล) รองประธานสหภาพ
พระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป, 2562)
- 2.6 พระมงคลธีรคุณ, ดร. (พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินตปาณโณ) ผู้อำนวยการ
วิทยาลัยพระธรรมทูตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562)
- 2.7 พระวิเทศรัตนภรณ์, ดร. (พระวิเทศรัตนภรณ์ (พระมหาถนัด อุตถจारी ดร.)
เลขาธิการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา, 2562)
- 2.8 พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ดร. (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ. ดร.
ผู้อำนวยการ วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562)
- 2.9 พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท (พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท รักษาการผู้อำนวยการ
สำนักงานวิทยาลัย วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562)
- 2.10 ดร.ปณัฏฐา ลีลายุทธ รองประธานบริหารหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทยรายวัน
3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสาย
ต่างประเทศ
4. เรียบเรียงและสรุปผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
พระพุทธรเจ้า คือกำหนดเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เจาะจง ได้แก่ ชนชั้นนำ
ชนชั้นปกครอง คฤหบดีระดับเศรษฐี เพื่อจูงใจและดึงความสนใจให้ประชาชนมานับถือ
พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น และเมื่อคณะสงฆ์มีจำนวนสมาชิกมากขึ้น พระพุทธรเจ้าเริ่มใช้การ
บริหารจัดการคณะสงฆ์ให้มีโครงสร้างที่มั่นคงมากขึ้น โดยมีพระพุทธรเจ้าทรงเป็นศูนย์กลาง มี
พระมหาสาวกเอตทัคคะ เป็นบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ มีเจ้าคณะ เจ้าสำนัก อุปัชฌาย์อาจารย์ ดูแล
ภิกษุสงฆ์ลดหลั่นกันไปตามหน้าที่ที่พึงปฏิบัติระหว่างอุปัชฌาย์กับสัทธีวหาริก ทุกสำนัก (วัด) มี
อุปัชฌาย์อาจารย์ดูแลศิษย์ของตน และต่างเป็นอิสระแก่กัน โดยมีพระวินัยและพระธรรมเป็น
กรอบของการปฏิบัติ พระพุทธรเจ้าทรงใช้กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น กลยุทธ์ใน

การบวช ทรงมอบหมายการบวชให้พระสงฆ์สามารถเป็นอุปชฌาย์แก่ผู้ที่ต้องการบวช โดยที่ไม่ต้องบวชโดยพระพุทเจ้าเองก็ได้ และในขณะเดียวกัน ยังทรงให้สามารถเสนอความคิดเห็นเพื่อปรับเปลี่ยนข้อปฏิบัติที่ไม่อาจทำได้หรือทำได้แต่ต้องใช้เวลาาน ยากตัวอย่าง กรณีการบวช ซึ่งต้องใช้อุปชฌาย์จำนวนมาก แต่บางท้องถิ่นที่ห่างไกล ไม่สามารถหาจำนวนอุปชฌาย์จำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว ทำให้ในท้องถิ่นนั้น กว่าจะทำการบวชได้ต้องล่วงเวลาถึง 3 ปี พระพุทเจ้าเมื่อทราบสถานการณ์ได้ทรงปรับเปลี่ยนให้ปรับลดกฎเกณฑ์ในการบวชลงได้ เพราะเกิดปัญหาขึ้น เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า กลยุทธ์หรือแนวทางที่พระพุทเจ้าทรงกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น ไม่ใช่เป็นรูปแบบที่ตายตัว เพราะเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติและข้อปฏิบัตินั้นไม่ใช่กรณีที่สำคัญมาก พระพุทเจ้าทรงยินดีที่จะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์อันเหมาะสมได้ถ้ามีเหตุผลและความจำเป็น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หน้าที่หลักของพระธรรมทูตสายต่างประเทศคือการถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทเจ้าให้แพร่หลายไปทุกทิศ ให้เกิดมีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ในพระรัตนตรัย และน้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ ด้วยหลักประโยชน์ 3 คือ 1) ติฎฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้ 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า และ 3) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง หรืออรรถะ 3 ได้แก่ 1) อตตัตถะ หรือ ประโยชน์ตน 2) ปรัตถะ หรือ ประโยชน์ผู้อื่น และ 3) อุภยัตถะ หรือ ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงธรรมในโอกาสต่าง ๆ ทั้งในวัดและสถานที่อื่น ๆ การเข้าร่วมการอบรมสัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การสอนกรรมฐาน การทำวัตรสวดมนต์ การเผยแผ่หลักธรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์และทางสังคมออนไลน์ เป็นต้น โดยกลุ่มเป้าหมายหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ คือ คนไทยที่ไปทำงานหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ในต่างประเทศ ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่จะให้พระธรรมทูตทำหน้าที่หลักในการปฏิบัติศาสนกิจทางพระพุทธศาสนา และการรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย มีการศึกษาธรรมและการสอนกรรมฐานอยู่บ้าง แม้จะมีชาวต่างชาติในประเทศนั้นให้ความสนใจบ้าง แต่ยังไม่อยู่ในวงกว้างมากนัก

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทวีปเอเชีย ทวีปอเมริกา ทวีปยุโรป และโอเชียเนีย ประสบกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน เช่น สภาพภูมิอากาศ กฎหมายหรือกฎระเบียบของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างจากประเทศไทยอย่างมาก ทำให้การสร้างวัด การบำรุงรักษาและการซ่อมแซมเกิดปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก หรือการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศซึ่งมีในเมืองพุทธมาแต่เดิม ก็ประสบปัญหาในทางปฏิบัติ มากน้อยตามสถานการณ์ของแต่ละประเทศนั้น ๆ เช่น บางประเทศห้ามพระบิณฑบาต หรือบางประเทศมีการกีดกันลัทธิความเชื่ออื่น ๆ หรือการจะดำเนินกิจกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมจากคนที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ ก่อน สภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะประเทศในแถบหนาว ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลถึงการแต่งกายในฤดูหนาวว่าปรับเปลี่ยนได้บ้างหรือไม่ หรือปัญหาที่มาจากความไม่พร้อมของพระธรรมทูตซึ่งเป็นผู้ที่ไปทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น ทักษะการสื่อสารภาษาประจำถิ่นกับคนในท้องถิ่น และการไม่เข้าใจในวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งประเด็นนี้ ถ้าเผยแพร่เฉพาะในกลุ่มของคนไทยในต่างแดน ปัญหาอาจจะไม่ค่อยมีมากนัก

สรุปปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายต่างประเทศโดยภาพรวม แบ่งได้เป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ ปัญหาจากภายนอก ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างจากประเทศไทย ส่งผลให้พระธรรมทูตเกิดปัญหาในการปฏิบัติตัวและเคยเกิดปัญหาถึงขนาดถูกปรับหรือต้องสูญเสียงบประมาณไปก็มี เช่น การซ่อมวัด ซึ่งกฎหมายของบางประเทศไม่อนุญาตให้ทำ ต้องให้ผู้ที่มิใช่ประกอบวิชาชีพเฉพาะด้านเท่านั้นดำเนินการได้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยอย่างสิ้นเชิง ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการบริหารจัดการวัดและการบริหารการเงินของพระสงฆ์กับคณะกรรมการวัด เนื่องจากในหลายประเทศ การจัดตั้งวัด จะต้องดำเนินการในนามของนิติบุคคล ซึ่งต้องมีคณะกรรมการที่เป็นฆราวาสร่วมบริหารจัดการด้วย ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างฆราวาสและพระธรรมทูต เพราะรูปแบบการบริหารจัดการ มีความแตกต่างจากในประเทศไทยอย่างสิ้นเชิง ซึ่งผู้ที่มีอำนาจเด็ดขาดในวัดคือเจ้าอาวาส แต่วัดในต่างประเทศบางวัด ฆราวาสเป็นใหญ่กว่าเจ้าอาวาส หรือจำนวนวัดไทยที่มีเพิ่มขึ้น แต่หน่วยงานส่วนกลางของไทยไม่สามารถกำกับดูแลได้อย่างทั่วถึง ก็เป็นอีกตัวอย่างของปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ส่วนปัญหาอีกด้านหนึ่ง

เกิดจากพระธรรมทูต ซึ่งมีความไม่พร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการใช้ภาษาท้องถิ่น ยังไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้อย่างคล่องแคล่ว จึงมุ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนไทยมากกว่าชาวต่างชาติ มุ่งเน้นด้านวัตถุนิยม การประพฤตินั้นไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป ซึ่งเป็นปฏิบัติที่ไม่นำความเลื่อมใสมาสู่ชาวไทยในต่างประเทศหรือพุทธศาสนิกชนชาติอื่น ๆ มีปัญหาเรื่องการเงิน และบางรูปลาสิกขาเมื่อได้รับใบอนุญาตให้ทำงานและพำนักได้ถาวรในประเทศนั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาบางประการอาจคาบเกี่ยวทั้งปัญหาภายนอกและภายใน เช่น ระยะเวลาในการพำนักอยู่ในแต่ละประเทศนั้น เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับระเบียบปฏิบัติของสถานทูตในประเทศนั้น แต่อาจได้รับความสะดวกมากขึ้น ถ้ากระทรวงการต่างประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกให้แก่พระธรรมทูต ตัวอย่างปัญหาและอุปสรรคที่พบเหล่านี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่พบและรอการจัดการทั้งจากตัวพระธรรมทูตเองและจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำกับดูแลและสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตในต่างประเทศ ปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ส่งผลต่อความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งต้องสามารถทำให้ชาวท้องถิ่นเข้าถึงหลักธรรมและน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ไม่เฉพาะแต่เพียงคนไทยในประเทศนั้น ๆ เท่านั้น

ดังนั้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากเอกสารและข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาบูรณาการและเสนอกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ กลยุทธ์ระดับหน่วยงาน และกลยุทธ์ระดับบุคคลหรือกลยุทธ์สำหรับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

กลยุทธ์สำหรับหน่วยงาน

1. หน่วยงานหลักในการกำกับดูแลพระพุทธศาสนาและพระธรรมทูตสายต่างประเทศ กำหนดเป้าหมายหลักและแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ชัดเจนเพื่อเป็นกรอบการปฏิบัติและมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ให้วัด พระสงฆ์และพระธรรมทูตสายต่างประเทศรับทราบและใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติเมื่อต้องไปปฏิบัติหน้าที่ในประเทศต่าง ๆ ให้เป็นหลักปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เพราะในทางปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน พระธรรมทูตแต่ละรูปอาจยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และมีเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. จัดทำฐานข้อมูลของวัดในต่างประเทศและพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่เป็นปัจจุบันหรือทันต่อสถานการณ์ เพื่อสามารถสืบค้นและให้การช่วยเหลือในกรณีต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา

3. เป็นหน่วยงานกลางในการรวบรวมฐานข้อมูลเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือและให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการค้นคว้าและใช้ข้อมูลเหล่านั้น เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

4. จัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสองภาษาโดยมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นอย่างน้อย หรือภาษาบาลีและภาษาอังกฤษ เพื่อช่วยเหลือให้พระธรรมทูตสายต่างประเทศใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการเทศนาหรือบรรยายธรรมเป็นภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

5. กำหนดแหล่งขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศ ซึ่งควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศ หรือเป็นวัดที่อยู่ในประเทศนั้น ๆ ที่มีความมั่นคงและมีความพร้อมกว่าวัดอื่น ๆ

กลยุทธ์ระดับบุคคลหรือกลยุทธ์สำหรับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

1. รู้เขารู้เรา คือ ต้องศึกษาวิเคราะห์ตนเองว่าสามารถปฏิบัติศาสนกิจด้านใดบ้างและยังต้องการพัฒนาด้านใดอีก และวิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อมเกี่ยวกับประเทศหรือท้องถิ่นเป้าหมายที่จะไปเผยแผ่ เช่น สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศหรือท้องถิ่นนั้น และหาแนวทางป้องกันและเตรียมการรับมือได้อย่างเหมาะสม ถ้าสถานการณ์แวดล้อมไม่เป็นไปตามความคาดหวัง เช่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ อาจเกิดผลกระทบต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสรรทรัพยากรในการทำงานด้านพระพุทธศาสนาให้แก่วัดหรือพระธรรมทูต หรือกระทบกับพุทธศาสนิกชนในการเข้าวัดทำบุญบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของต่าง ๆ เพื่อช่วยในกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตสายต่างประเทศจึงต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์เหล่านี้หรือถ้ากรณีที่มีสถานการณ์ทางบวก เช่น ได้รับงบประมาณหรือเงินทำบุญจากการบริจาคจำนวนมาก จะนำมาใช้ดำเนินการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไรให้เกิดประโยชน์และเกิดความคุ้มค่าต่อพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนมากที่สุด เป็นต้น และ วิเคราะห์แนวโน้มในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต เช่น ควรสอนหรือเทศนาธรรมเรื่องใด ควรใช้

วิธีการและช่องทางใดให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เช่น นำเสนอหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและทันสมัยอยู่เสมอ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเผยแพร่ทางสื่อสังคมออนไลน์ให้กว้างขวางและธรรมะมีอยู่ในทุกที่ทุกเวลา และทุกคนสามารถศึกษาพระพุทธศาสนาได้ทางอินเทอร์เน็ตหรือบนโทรศัพท์มือถือ ควบคู่ไปกับการเผยแพร่ที่วัด เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสพบปะกันและร่วมมือกันทำกิจกรรมสร้างสรรค์และจรรโลงใจ เพื่อประโยชน์ของชุมชนโดยรวม

2. พัฒนาตนเอง เพื่อให้มีคุณสมบัติที่พร้อมต่อการทำหน้าที่พระธรรมทูตสายต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะถือเป็นหน้าที่หลักโดยหลักธรรมที่เป็นหลักการสำคัญและเป็นความโดดเด่นของพระพุทธศาสนา ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน และอริยสัจ 4 ซึ่งพระธรรมทูตสายต่างประเทศต้องมีการถ่ายทอดให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้ เข้าใจและปฏิบัติตามได้ และต้องศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองในด้านภาษาซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะเป็นเครื่องมือให้เกิดความเข้าใจระหว่างประเทศที่ต้องไปปฏิบัติหน้าที่ เมื่อต้องเดินทางไปในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทย และต้องพัฒนาตนเองให้มีความมุ่งมั่นและปณิธานที่แน่วแน่ที่จะทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยยึดแนวทางคำสอนของพระพุทธเจ้า มุ่งเน้นการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยสติปัญญาเพื่อสร้างสันติแก่ชนทุกหมู่เหล่าโดยไม่แบ่งแยกความแตกต่าง

ผลที่ได้รับจากแนวคิดเรื่องกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ที่จะทำให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จ ควรประกอบด้วย 1) จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่ชัดเจน 2) เนื้อหาคำสอนประยุกต์ใช้ได้จริง 3) กลุ่มเป้าหมายเน้นทั้งคนท้องถิ่นและพุทธศาสนิกชนไทยที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น 4) วิธีการที่ใช้ปรับให้สอดคล้องตามกลุ่มเป้าหมาย 5) วิเคราะห์ตนเองทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนในการเป็นพระธรรมทูตสายต่างประเทศ 6) วิเคราะห์สถานการณ์แวดล้อมทั้งปัจจัยทางบวกและปัจจัยทางลบที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 7) วางแผนก่อนดำเนินการ 8) ใช้หลักการที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้เป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ และ 9) วิเคราะห์แนวโน้มในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถปรับแผนได้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และมีแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ได้ 10) สิ่งที่ยังบอกหรือตัวชี้วัด ถึงความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในต่างประเทศคือมีประชาชนชาวต่างชาติหันมาสนใจพระพุทธศาสนามากขึ้นโดยเฉพาะการปฏิบัติธรรม ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาล ประเด็นหนึ่งที่พบในการประกาศพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นความเชื่อในยุคสมัยนั้น ได้แก่ พระพุทธเจ้าจะไม่ทรงใช้คำพูดที่ให้ร้ายและโจมตีลัทธิความเชื่อที่มีอยู่เดิม (วคิน อินทสระ, 2545) และที่น่าสนใจกว่านั้น คือพระพุทธเจ้าจะใช้ภาษาที่เป็นภาษาของท้องถิ่นนั้น ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ซึ่งต้องเดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศที่ไม่รู้จักมาก่อน จึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเทศเหล่านั้นก่อน เพราะในปัจจุบันข้อมูลเหล่านี้สามารถหาได้จากแหล่งข้อมูลจำนวนมาก และควรจะฝึกภาษาของท้องถิ่นนั้น เพื่อให้สามารถสื่อสารกับคนท้องถิ่นได้ ตามแนวทางของพระพุทธเจ้า เพราะปัญหาหนึ่งที่เป็นอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ซึ่งเป็นปัญหามาตั้งแต่ยุคบุกเบิกและยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันคือเรื่องของภาษาในการสื่อสาร ซึ่งอยู่ในกลยุทธ์การพัฒนาตนเองของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันสามารถฝึกฝนด้วยตนเองได้ เพราะมีช่องทางในการฝึกฝนได้หลากหลายและพระธรรมทูตต้องทำหน้าที่ทูตในการสร้างสันติภาพระหว่างความเชื่อที่แตกต่างกันในท้องถิ่นที่ไป ผู้วิจัยจึงมองว่า นอกจากพระธรรมทูตจะรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในต่างประเทศแล้ว พระธรรมทูตต้องพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะความรู้ด้านพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพราะถือว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติที่โดดเด่นและสร้างความแตกต่างให้กับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และที่สำคัญ ตัวชีวิตที่แสดงถึงความสำเร็จของการประกาศพระพุทธศาสนาในต่างประเทศคือการที่คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้ความสนใจในพระพุทธศาสนา และมีความสนใจอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น กลยุทธ์ในการพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศจึงมีความสำคัญ เพราะถือว่าพระธรรมทูตสายต่างประเทศเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่สื่อสารหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปสู่ผู้ที่สนใจ และถ้าสามารถสื่อสารได้ตรงตามความต้องการของผู้ที่สนใจ ก็ถือว่าพระธรรมทูตได้ทำหน้าที่ทูตทางศาสนาได้อย่างสมภาคภูมิในฐานะสาวกของพระพุทธเจ้า

สรุป

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ขึ้นอยู่กับตัวของพระธรรมทูต เพราะถือเป็นผู้นำหน้าที่ถ่ายทอดพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปสู่ผู้ที่สนใจ จึงต้องมีความสามารถรอบด้าน และต้องเปิดโอกาสให้ผู้สงสัยได้สอบถาม และอธิบายให้ผู้ที่สนใจคลายความสงสัยและได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างแจ่มแจ้งเกี่ยวกับพระธรรมหรือพระพุทธศาสนา เมื่อเผยแผ่พระศาสนาให้ชาวต่างประเทศฟัง ต้องมีความสามารถสื่อสารด้านภาษา มีปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ปัญญาอันแตกฉานในการที่จะโต้ตอบโดยฉับพลัน และความรู้ด้านพระธรรมต้องแน่นและมีพร้อมเสมอ ในปัจจุบันนี้ ธรรมะที่มีประโยชน์และเป็นที่น่าสนใจของชาวต่างประเทศมากคือการเจริญกรรมฐาน ซึ่งพระธรรมทูตต้องประกอบพร้อมทั้งความรู้ด้านปริยัติและปฏิบัติ หากมีความรู้ด้านปริยัติเพียงอย่างเดียวจะได้รับความสนใจจากคนบางกลุ่มเท่านั้น คนที่ปฏิบัติได้แต่อธิบายไม่ได้ ก็เป็นเรื่องที่ยากต่อการเผยแผ่ให้คนอื่นได้รู้วิธีการและผลแห่งการปฏิบัติ พระธรรมทูตที่จะไปเผยแผ่ในต่างประเทศต้องพยายามสร้างความสัมพันธ์กับทุกศาสนาในประเทศนั้น ๆ เพื่อเป็นการสร้างสันติภาพโดยเริ่มจากตัวผู้แทนของพระพุทธศาสนา ก่อนพระธรรมทูตต้องมีคุณสมบัติสำคัญคือมีความมั่นใจในคุณค่าความดีงามของพระพุทธศาสนา รู้เข้าใจปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นที่จะไป มีวิธีการที่จะสื่อสารกับคนท้องถิ่นอย่างได้ผล และมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา จึงจะทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พระธรรมทูตต้องรู้จักวางแผนในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านการคิดวิเคราะห์ทบทวนถึงเป้าหมายและวิธีการ เพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์สูงสุดสมดังอุดมการณ์ซึ่งพระพุทธองค์ได้ประทานแก่พระธรรมทูตรุ่นแรกที่ทรงส่งไปประกาศพระศาสนา ในท้ายที่สุด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ ซึ่งได้แก่ พระธรรมทูตที่มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งภูมิธรรม ภูมิปัญญาและจริยาวัตร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถาบันทางพระพุทธศาสนามีวัดหรือสถานปฏิบัติธรรมตลอดจนสมาคมทางพระพุทธศาสนา จัดให้มีการศึกษาการอบรม โดยเน้นเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ

ธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และให้พระภิกษุผู้จะทำหน้าที่พระธรรมทูตมีความมุ่งมั่นและอุดมการณ์อันแน่วแน่ต่อพระพุทธศาสนา

1.2 สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้แนวทางการฝึกอบรมพระธรรมทูตที่มีประสิทธิภาพ

1.3 หน่วยงานกลางที่ดูแลพระธรรมทูตสายต่างประเทศร่วมกับคณะสงฆ์ไทย จัดทำคู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ สำหรับมอบให้พระธรรมทูตสายต่างประเทศใช้เป็นคู่มือประกอบการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้พระธรรมทูตสายต่างประเทศมีแนวทางในการเผยแผ่ไปในทิศทางเดียวกันและอยู่ในแนวทางตามพระธรรมวินัย เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าพระพุทธศาสนาจะประดิษฐานอยู่แห่งใด โดยคงสาระสำคัญของพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไว้ แต่อาจปรับเปลี่ยนไปตามท้องถิ่นได้บ้าง แต่หลักการต้องไม่เปลี่ยนแปลง

1.4 หน่วยงานที่ดูแลพระธรรมทูตในแต่ละทวีป มีการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศมือใหม่ หรือมอบหมายพระธรรมทูตสายต่างประเทศที่มีประสบการณ์ช่วยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศมือใหม่ เพื่อช่วยให้พระธรรมทูตมือใหม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมั่นใจ มีประสิทธิภาพและเกิดปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุด

1.5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวบรวมข้อมูลความรู้และจัดทำเป็นแหล่งความรู้ในการปฏิบัติงานพระธรรมทูต เพื่อช่วยให้พระภิกษุผู้ทำหน้าที่พระธรรมทูตใช้สำหรับศึกษาทั้งก่อนการไปปฏิบัติหน้าที่และเมื่อปฏิบัติหน้าที่แล้วเกิดปัญหาที่ยังไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ โดยเฉพาะพระภิกษุชาวต่างชาติ สภากงคัมภีร์วัฒนธรรม และกฎระเบียบต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ

2.1 การเป็นพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเสียสละตนเองอย่างมาก หน้าที่ของพระธรรมทูตถือเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่และสำคัญต่อการตั้งมั่นและดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในดินแดนที่แต่ละท่านเดินทางไป ดังนั้น แต่ละท่านจึงต้องมีคุณสมบัติและคุณลักษณะพื้นฐานของการเป็นพระธรรมทูต โดยเฉพาะความรู้ระดับเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีแหล่งข้อมูลความรู้ให้สามารถค้นคว้าได้มากมาย และความรู้ในเชิงปฏิบัติ ซึ่งต้องใช้เวลาสำหรับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการเป็นพระธรรมทูต ต้องพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเอง ด้วยการเริ่มต้นที่ตัวเอง โดยไม่รอความช่วยเหลือหรืองบประมาณจากที่ใด ๆ เพราะไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะได้รับงบประมาณเมื่อใด

2.2 พระธรรมทูตสายต่างประเทศ ต้องมีการศึกษาความรู้รอบตัวในทางโลกที่เป็นไปอยู่ในปัจจุบัน เพื่อสามารถปรับประยุกต์แนวทางและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้ากันได้กับสถานการณ์เหล่านั้น โดยแต่ละท่านศึกษาด้วยตนเอง หรือเข้ารับการอบรมตามหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดไว้สำหรับพระธรรมทูต นั่นคือ ทุกอย่างเริ่มต้นที่ตนเองก่อน อย่ารอให้โอกาสมาหา แต่ให้เดินทางไปหาโอกาส

เอกสารอ้างอิง

- พระกิตติโสภณวิเทศ (เศรษฐกิจ สมานทิโต) ประธานสหภาพพระธรรมทูตไทยในเอเชียเนียบ. (15 เมษายน 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระเทพสุวรรณเมธี ดร. เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม รองเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร. (20 เมษายน 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินตปาณิโณ) ผู้อำนวยการวิทยาลัยพระธรรมทูตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (5 เมษายน 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาศักดิ์ชาย โกวิท รักษาการผู้อำนวยการ สำนักงานวิทยาลัย วิทยาลัยพระธรรมทูตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (22 มีนาคม 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่

- พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ. ดร. ผู้อำนวยการ วิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (16 เมษายน 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระราชสิทธิมนี วิ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2 เมษายน 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระวิเทศรัตนภรณ์ (พระมหาถนัด อุดจარი ดร.) เลขาธิการสมัชชาสงฆ์ไทยในสหรัฐอเมริกา. (5 ธันวาคม 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระวิมลศาสนวิเทศ (สำราจ กมโล) รองประธานสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป. (26 มีนาคม มีนาคม 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (26 มีนาคม 2562). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. (พระมหาสุเทพ สุวฑฒโน (เหลาทอง), ผู้สัมภาษณ์)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2545). โอวาทปาติโมกข์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สง่า พิมพ์พงษ์. (2551). คู่มือพระธรรมทูต. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.